

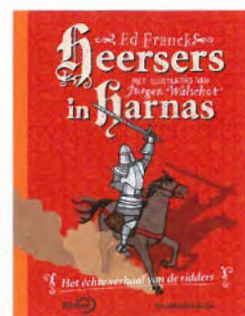
het leenstelsel voorbij. Alle drie worden kort uitgelegd en wordt hun belang bij het ontstaan van ridders beschreven. Het rappe tempo wordt het hele boek gehandhaafd. Zo af en toe wordt het inlevingsvermogen van de lezer direct aangesproken. Op die momenten wordt het verhaal wat populistisch. Dat laatste geldt ook voor het begin van het boek. De Middeleeuwen zijn hier 'donker', het zijn de tijden van pest, hongersnoden en rampspoed, Karel de Grote kon niet schrijven, et cetera. Precies het beeld dat in de special over de middeleeuwen van (Kleio 2, 2009) weersproken is. Dit is echter niet kenmerkend: de rest van de tekst conformeert zich aan de actuele stand van de wetenschap. *Heersers in harnas* is geïllustreerd door Jurgen Walschot. De tekeningen zijn ondersteunend aan de tekst en dus beter dan die in het eerdere piratenboek van Franck. Ook nu weer maakt hij regelmatig gebruik van korte kaderteksten, om bijzon-

derheden en uitzonderingen van bepaalde in het hoofdstuk behandelde onderwerpen te beschrijven. Denk hierbij aan (vertaalde) bronfragmenten, die bijvoorbeeld het krijgsgewoel van de slag van Bouvines (1214) volgens Guillaume le Breton weergeeft. In *Heersers in harnas* wordt vanzelfsprekend beschreven hoe je van page, tot schildknaap, tot ridder kon worden. De standenmaatschappij en hoe die ontstaan is, is het onderwerp van een ander hoofdstuk. Franck is cynisch over de rol die edellieden in dit systeem speelden: hij noemt ridders bloedzuigers, pauwen en de boeren melkkoeien. Franck geeft ook niet hoog op van de hoofde idealen die bij ridders zouden moeten horen: wat hem betreft is het niet meer dan een flinterdun laagje cultuur. Waar hield een ridder zich dan wel mee bezig? Met oorlogen voeren, deelnemen aan toernooien (een beschaafde vorm van oorlog voeren), jagen, achter vrouwen aan zitten en

feest vieren. Alle vijf bezigheden worden beschreven als een hobby van ridders. Over ieder onderwerp is een hoofdstuk geschreven. Dat geldt ook voor onderwerpen als de ontwikkeling van het kasteel, het dagelijks leven in het kasteel, de belegering van een dergelijk gebouwencomplex, bewapening en bescherming van ridders, kruistochten, de geestelijke ridderordes, heraldiek, rechtspraak, withuwelijken, kortom alle aspecten die aan het leven van ridders toegewezen kunnen worden.

Het échte verhaal van de ridders (ondertitel boek) is, volgens Ed Franck, dat hij de best getrainde vechter was, die voortdurend zocht naar nieuwe voordeeltjes (land, buit, vrouwen, feestjes, etc.) en die ten onder ging aan nieuwe wapens (vuurwapens, handboog), tactieken (inzet huurlingen) en een gebrek aan geld (dat land verving als bron van rijkdom en macht).

Ger Jan Onrust

GIJSBERT VAN ES, *VERHALEN VAN NEDERLAND*.

(NRC Handelsblad/Het Spectrum: Houten, 2008), 204 blz., € 19,95.

De eerste indruk bij *Verhalen van Nederland* is dat het er vrolijk uitziet en dat er veel gebruik is gemaakt van collages als illustratiemateriaal. Met enige regelmaat lopen tekst en illustratie door elkaar wat een speelse indruk geeft. Voor eenvoudige zaken als een inhoudsopgave moet je wel even je leesbril opzetten, want er zijn maar liefst drie bladzijden die een inhoudsopgave zouden kunnen zijn: allereerst een overzicht van de onderwerpen die aan bod

komen, vervolgens de echte inhoudsopgave waaruit blijkt dat het om veertien thema's gaat en tot slot een bonte bladzijde met jaartallen en gebeurtenissen. Nederland wordt in de thema's vanuit heel verschillende invalshoeken bekeken: van 'Raar land' (heden) tot 'Braaf en stout land' (jaren vijftig en zestig) tot 'Wild land' (prehistorie). Ieder thema begint met een verhalend overzicht en komt dan met een aantal korte grappige anekdotische gebeur-

tenissen. De vijftig vensters van de Canon van Nederland zijn in de verhalenbundel opgenomen.

Positief is dat Verhalen van Nederland redeneert vanuit de wereld van het kind en begint bij het heden en eindigt in de prehistorie. In de verhalen wordt verwezen naar interessante sites, bezienswaardigheden en leuke boeken. Een aantal verhalen is meer geschikt voor het basisonderwijs dan voor het voortgezet onderwijs, zoals